Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ 5-9 (10) КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

5 клас

Укладач: старший науковий співробітник лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України Бартєнєва Л.І.

Київ – 2014

Пояснювальна записка

Літературна освіта є основною базою для всебічного розвитку, виховання учнів як громадянина-патріота України, що виховується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії. Тому в контексті світових процесів глобалізації, в індивідуальному національному самоусвідомленні, самозбереженні й самоствердженні її роль незаперечна й важлива. Виховання свідомого українця повинно базуватися на історичних і культурних знаннях, традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. Ознайомлення з художнім твором, всебічний аналіз змістової, жанрової та естетичної специфіки наблизять учнів до розуміння літератури як вияву мистецтва, потужного чинника світосприйняття та самоідентифікації.

Пріоритетною метою навчання літературному читанню у середній школі є різнобічний розвиток учня з порушеннями опорно-рухового апарату, формування життєтворчої особистості майбутнього громадянина України – людини, яка здатна: брати на себе відповідальність за своє майбутнє і, усвідомлюючи власні можливості і потреби, досягати життєвого успіху та реалізовувати сенс свого буття в різних сферах своєї життєвої активності; достойно адаптуватись в суспільстві, орієнтуючись в соціокультурному контексті, поважаючи культуру і цінності Українського народу та інших народів і націй.

Мета формування компетентного ставлення особистості дитини з порушеннями опорно-рухового апарату до життя передбачає здійснення навчальної, розвивальної виховної і корекційної функцій освітнього змісту навчальних предметів основної ланки спеціальної загальноосвітньої школи, яка реалізується через створення психолого-педагогічних умов (змісту знань, методів і форм навчання) для досягнення *наступних завдань*:

- вироблення в учнів комунікативних мовних компетенцій (тобто, вміння комунікативно виправдано, згідно своїх мовленнєвих можливостей користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях) на основі взаємопов’язаного мовленнєвого, соціокультурного, соціолінгвістичного і мовного та мовленнєвого розвитку дітей відповідно до їхніх вікових особливостей та інтересів, що забезпечує оволодіння: мовними засобами реалізації усного і писемного мовлення (мовна, або лінгвістична компетенція);
- формування загальнонавчальних компетенцій (вміння вчитися), що сприяють оволодінню учнями процесуальним змістом курсу, тобто розвиток умінь виконувати різні види пізнавальної діяльності (перцептивної, мислительної, мнемічної), передбачають розвиток всіх сторін мовленнєвої діяльності і стратегій мовленнєвої діяльності, спрямованої на розв’язання навчальних завдань і спілкування в спільній навчально-пізнавальній діяльності з учителем та іншими учнями; оволодіння навчальними стратегіями; формування вмінь пізнання дійсності науковими методами і прогнозувати її зміни (спостереження, опис, експеримент) та досвіду творчої діяльності.

Зміст програми розроблено з урахуванням вимог нового Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами (від 21 серпня 2013 р. № 607 Київ), Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392; Типового навчального плану (ІІ ступеня) для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із порушеннями опорно-рухового апарату з українською мовою навчання та спрямований на особистісний розвиток школяра, з

урахуванням його психофізичних особливостей; розвиток потреб дитини до активного пізнання власного внутрішнього світу, соціокультурного і природного середовища; задоволення його природних потягів до спілкування та творчого самовираження. До програми внесено колонку із змістом корекційно-розвивальної роботи.

Програмою передбачено оволодіння різними формами мовлення (діалогічним і монологічним), а також різними типами і стилями (повідомлення, розповідь, опис, міркування).

Оскільки в учнів з ДЦП, які становлять більшість дітей з порушеннями опорно-рухового апарату, є вади засвоєння звуковимови та складової структури слова, то процес навчання буде ефективним лише тоді, коли планомірно і систематично проводитиметься корекційна робота з формування фонетико-фонематичної системи.

У 5-у класі значна роль належить усвідомленому читанню. Таким чином, програма включає систематичну роботу над текстом, яка тісно пов'язана з словниковою роботою, розумінням лексичного і граматичного значення слів та вживання їх у зв'язному мовленні, правильною звуковимовою тощо. Отже, словникова робота спрямована на активізацію словника учня, його збагачення й уточнення. Активізувати словник – це означає не тільки навчити розуміти прочитане, а й свідомо користуватися словом у власному мовленні. Пояснення слів пропонується, безпосередньо, перед читанням, а закріплення їх у мовленні учнів відбувається в процесі аналізу змісту прочитаного і при перевірці засвоєного змісту.

Зазначені відхилення у розвитку мовлення учнів потребують спеціальної корекційної роботи з їх подолання. Отже, корекційний блок в програмі «Українська література» передбачає систематичну і планомірну роботу з формування і розвитку самостійного мовлення учнів, яка здійснюється різними шляхами, але веде до єдиної мети – подолання, у процесі навчання читанню, мовленнєвих недоліків.

У сьогоднішній освітній системі предмет «Українська література» набуває особливої актуальності й вагомості.

Отже, метою вивчення української літератури в 5-у класі спеціальній загальноосвітній школі є:

− підвищення загальної освіченості громадянина України, досягнення належного рівня сформованості уміння читати й усвідомлювати прочитане, прилучатися до художньої літератури, а через неї − до фундаментальних цінностей культури, розширення їхніх культурно-пізнавальних інтересів;

− сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації людини в сучасному світі;

− виховання національно свідомого громадянина України;

− формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

Складові цієї стратегічної мети реалізуються через такі конкретні завдання навчального предмета «Українська література», які, відповідно до Державного стандарту, ґрунтуються на емоційно-ціннісній, літературознавчій, загальнокультурній, компаративній змістових лініях:

1. Зацікавлення учнів художнім твором, як специфічним «інструментом» пізнання світу і себе в ньому − прищеплення і стійкого утримання бажання читати.

2. Розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова.

3. Піднятття рівня загальної освіченості учнів: набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної інтеграції в суспільство на різних рівнях. Ознайомлення з найвизначнішими і найпоказовішими взірцями української народної творчості та художньої літератури.

4. Формування загальної читацької культури учнів, розвиток естетичного смаку, вміння розрізняти явища класичної (як високого мистецтва) і популярної (як низькопробної) культури.

5. Формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва.

6. Виховання майбутнього читача й шанувальника української літератури.

7.Формування гуманістичного світогляду, принципів патріотизму й толерантності, розвиток духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів і цінностей.

8. Сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до культурної світової спільноти.

9. Вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах.

10. Розвиток творчих і комунікативних здібностей учнів, їхнього самостійного і критичного мислення, культури полеміки, уміння аргументовано доводити власну думку.

11. Вироблення вміння компетентно і цілеспрямовано орієнтуватися в інформаційному і комунікативному сучасному просторі.

12. Вироблення вміння застосовувати здобуті на уроках літератури знання, навички у практичному житті.

13. Подолання недоліків мовленнєвого розвитку учнів.

14. Розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності постійно вчитися.

При укладанні програми було зазначено, що українська література, в загальному світовому контексті, є свідченням високої духовної та цивілізаційної розвиненості українського народу, невід'ємною складовою його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає формувати, збагачувати внутрішній світ людини, формувати широкий світогляд, особисту культуру, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Разом з тим, програма «української літератури» для дітей з ДЦП має свої особливості, які долаються за рахунок вирішення задач корекційної направленості.

Кожен з розділів програми для учнів з ДЦП включає, окрім вирішення загальних освітніх задач, систематичну роботу з усунення проявів мовленнєвої патології, корекції індивідуальних мовленнєвих порушень з подолання труднощів, пов'язаних з звуковимовою та складною складовою структурою, умінню правильно висловлювати свої думки, оформлювати їх у речення.

Шкільний курс «української літератури» передбачає подолання прогалини у мовленнєвому розвитку учнів, надання їм практичної

мовленнєвої підготовки, розвиток і збагачення уявлень про навколишній світ, підвищення рівня їх загального розвитку, а також допомагає навчитися усвідомлено читати, переказувати прочитане, зв'язано висловлювати свої думки, мати елементарні уявлення про літературу

У ній наскрізно втілено ключові компетентності, які сприятимуть розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті. Вивчення в загальноосвітній школі предмета «Українська література» забезпечує реалізацію цих компетентностей у таких напрямках:

− соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

− мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

− функціональні компетентності: естетична, культурологічна, мовна, комунікативна (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті).

Отже, у програмі враховано нинішні вимоги Державного стандарту до змісту і рівня навчальних досягнень учнів спеціальної загальноосвітньої школи. Зміст запропонованого до вивчення літературного матеріалу спроектовано на очікувані результати навчання, що дає можливість більш цілеспрямовано і стратегічно зорієнтовано організувати навчальний процес.

Відповідно до Державного стандарту, зміст літературного компоненту в основній школі, зокрема з предмету «Українська література», спрямовано на досягнення належного рівня сформованості вміння читати й усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури, до читання загалом, розкриття за допомогою літератури національних і загальнолюдських цінностей, на формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів; на виховання поваги до звичаїв, традицій українського народу, толерантного ставлення до культури інших народів.

Концептуальна структура програми, її змістове наповнення передбачають: втілення ключових компетентностей, урахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в середній школі, право вибору (для вчителя і учня), особливості сучасного інформаційно-комунікативного простору, національних процесів державотворення, загальносвітових процесів глобалізації тощо.

Отже, програмою передбачається засвоєння певного кола усвідомлених літературних знань (змісту творів, авторів, окремих фактів біографії письменників тощо), умінь і навичок оперувати ними в процесі читання творів та їх текстового аналізування.

Шкільний курс «Українська література» спрямовується на: підвищення загальної освіченості громадянина України; досягнення належного рівня сформованості вміння «читати й усвідомлювати прочитане», «прилучатися до художньої літератури, а через неї – до фундаментальних цінностей культури»; розширення культурно-пізнавальних інтересів учнів; сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі; виховання національно свідомого громадянина України; формування і утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

5-й клас
(2 год на тиждень)

№	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
	3	**ВСТУП** Слово в житті людини. Краса світу і людської душі в художньому слові. Образне слово – першоелемент літератури. Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва. **Теорія літератури (ТЛ):** образне слово, епітет, порівняння, персоніфікація, фольклор.	Знати і розуміти значення термінів “образне слово”, “фольклор”. Розуміти роль художнього слова в житті людини, специфіку художнього образу. Називати види мистецтва. Вміти відрізняти художню творчість від інших видів діяльності людини..	Удосконалення звуковимови у процесі читання тексту, робота над чіткістю і розбірливістю мовлення та підвищення культури мовлення. Формування правильного дихання, та дикції; Усвідомлення образності словесного мистецтва засобами суміжних видів – малювання, музики інсценування тощо; Формування здібності до повноцінного сприйняття художнього слова.
	5	**СВІТ ФАНТАЗІЇ, МУДРОСТІ** **Міфи і легенди українців** **“Про створення землі”, “Чому буває сумне сонце?”, “Про зоряний Віз”, “Про вітер”, “Про вогонь”, “Про дощ”, “Чому пес живе коло людини?”, “Лісова панна”, “Берегиня”, “Дажбог”, “Неопалима купина”** (на вибір) Первісні уявлення про всесвіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки, добро і зло. Їхня роль у житті. **ТЛ:** міф, легенда.	Розуміти, що таке міф. Знати зміст українських міфів і легенд. Розуміти роль і місце реального та фантастичного в житті. Вміти розповідати про виникнення міфів і легенд. Переказувати міфи і легенди, тлумачити їхній зміст.	Розширення «оперативного поля читання» за рахунок читання «пірамідок»: *вітри, урагани, заметіль, розігрався, заморозить* тощо; Формування здібності до антиципації, що забезпечить правильність і швидкість читання. Розвиток слухової уваги, пам’яті та контролю за звуковим оформленням мовлення. Розвиток допитливого, шанобливого ставлення до світоглядних уявлень наших предків. Формування повноцінного сприйняття художнього твору за рахунок розвитку уміння сприймати виразно-зображувальні засоби мови і відтворювати у своїй уяві образи адекватні авторському тексту; уміння бачити авторську позицію та розуміти

				ідею твору.
	6	**Народні казки “Про правду і кривду”, “Мудра дівчина”, “Про Жар-Птицю та Вовка”, “Красний Іванко і закляте місто”** (на вибір). Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, фантастичні, пригодницькі тощо). Побудова казки (зачин, кінцівка). Її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Аналіз фантастичного і реального, смішного і страшного, красивого і потворного в казках. **ТЛ:** казка.	Знати зміст українських казок. Розуміти особливість побудови народної казки, роль у ній фантастичного елементу. Вміти виразно і вдумливо читати казки, переказувати їх. Характеризувати казкових героїв, аналізувати реальне і фантастичне в казках. Переказувати народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок). Вміти висловлювати власні міркування про зміст казок, проводити аналогії з сучасним життям.	Розвиток повноцінного сприйняття казки. Збагачення словникового запасу за рахунок проведення роботи над мовою казки *(епітети - Красний Іванко, весна – красна, дівчина - зміївна; порівняння – виріс наче грибочок).* Формування уміння диференціювати на слух речення з різним інтонаційним оформленням та уміння передавати інтонацію запитання, розповіді, заклику, захоплення, звертання, переліку у власному мовленні. Формувати уміння диференціювати за смислом речення з однаковим словесним складом, але різним логічним наголосом, вимовляти та читати такі речення. Розвиток творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення експериментувати) .
	4	**Літературні казки** **І. Франко. “Фарбований Лис”** Дитинство письменника. І. Франко-казкар (зб. “Коли ще звірі говорили”). Зміст казки, головні персонажі, другорядні. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність від народної. **ТЛ:** літературна казка. Інтонація читання. Мова автора і мова персонажів (дійових осіб).	Вміти розповідати про дитинство письменника, про І. Франка-казкаря. Знати зміст казки, вміти переказати її фрагменти. Виразно і вдумливо читати казку в дійових особах. Розповідати про Лиса. Розрізняти головних персонажів від другорядних. Давати власну оцінку вчинкам і поведінці дійових осіб. Вміти пояснити особливість літературної казки.	Розвиток темпу читання (читання невеличкого уривку в різному темпі – повільному, протяжному, швидкому, скоромовному); Розвиток умінь зосереджувати увагу на художньому означенні, що підкреслює характерну рису портрету; Формування творчого ставлення до змісту прочитаного; Формування умінь граматично правильно і послідовно висловлювати свої думки .

	2	**Василь Королів-Старий. «Хуха-Моховинка»** Короткі відомості про письменника і його фантастичні казки. Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору. Добро і зло в цих казках. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казок. **ТЛ**: портрет.	Знати народне уявлення про Домовика. Розуміти авторське трактування “нечистої сили” у порівнянні з українським фольклором. Вміти вдумливо і виразно читати казки, переказувати їхній зміст. Знаходити описи зовнішності фантастичних істот, аналізувати їх. Оцінювати вчинки персонажів з позицій гуманізму. Розрізняти персонажів – носіїв добра і зла. Коментувати прояви добра і зла, зображені в цих казках, і в сучасному житті.	Удосконалення артикуляційної моторики (точних, диференційованих рухів органів артикуляції, необхідних для правильної вимови відповідних звуків) за рахунок читання скоромовок тощо; диференціація звуків, вимова яких була порушеною в учнів за рахунок читання слів – коса – коза тощо; Розвиток контролю та самоконтролю за вимовою звуків у словах (у власному мовлені та мовленні оточуючих); Формування уміння описувати портрет Розвиток уміння переказувати казку близько до тексту з використанням усіх слів та висловів, що їй притаманні. Прищеплення бажання робити добро як спонуку до позитивної життєдіяльності; формування уважного ставлення до ближнього, любові до нього.
	3	**Іван Липа. “Близнята”** Цікавий епізод із біографії письменника. Висока ідейність, естетика, народна мораль та етика його казок. Умовна, вигадана ситуація. Дарунок Долі та вміння ним скористатися як основна думка казки. Поведінка братів-близнят — різні життєві шляхи, взірці власного вибору. **ТЛ:** прозова мова.	Знати зміст казки, вміти виразно читати і переказувати фрагменти, звертаючи увагу на особливість авторської оповіді. Вміти пояснити сенс дарунків Долі кожному з синів-близнят. Простежити за текстом, як дарунки Долі хлопці використали в житті й на кого вони покладалися у своїх діях. Коментувати особливості вдачі братів.	Розвиток уміння висловити власну думку та відстоювати її; Закріплення правильної звуковимови у читанні слів різної складової структури; Розвиток уміння аналізувати описувані автором ситуації, аргументовано висловлювати власні судження про них. Розвиток діалогічного та описового мовлення. Розвиток уміння давати оцінку подіям, героям твору формувати оцінне судження за допомоги інтонації, думок і відчуттів героїв. . Формування уміння давати оцінку подіям, героям творів, правильно передавати (за допомоги інтонації), думки та відчуття героїв.

				Формування активної життєвої позиції. .
	3	**Василь Симоненко. “Цар Плаксій та Лоскотон”** Цікава сторінка з життя митця. Різні життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона (песимістична і оптимістична). Казкова історія і сучасне життя. **ТЛ:** віршована мова, рима, строфа.	Виразно й осмислено читати казку, звертаючи увагу на ритм, риму, особливий порядок слів віршованої казки. Визначити основні риси характеру дійових осіб твору. Простежувати різні способи життя та поведінки дійових осіб. Розуміти значення для розкриття змісту твору назви казкової країни, імен персонажів казки. Виділяти основні епізоди. Пояснювати відмінність прозової і віршованої мови казок. Висловлювати особисте ставлення до зображуваного. Проводити аналогії з сучасним життям.	Розвиток уміння керувати своїми емоціями. Збагачення словника новими словами, казковими назвами. Читання складних за структурою слів. Розвиток вміння диференціювати прозове і віршоване мовлення. Формування уміння добирати риму. Формування уявлень про значення для людини та її життя оптимістичного погляду на світ. Розвиток уміння керувати своїми емоціями.
	2	**Загадки** (на вибір) Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослин, тварин). Художні засоби в них (метафора). **ТЛ:** загадка, метафора.	Вміти називати види загадок. Вміти відгадувати загадки. Пояснювати логіку їх відгадування. Розглядати і пояснювати особливості будови загадки, роль у ній метафори. **Вивчити напам’ять:** кілька загадок (на вибір).	Розвиток допитливості, спостережливості, уважності, кмітливості як важливих елементів розумової діяльності людини. Розвиток логічного мислення. Читання ланцюга слів з нарощуванням складової структури, з однаковим коренем (вода, водяний тощо).
	3	**Леонід Глібов. “Химерний, маленький...”**, **“Що за птиця?”**, **“Хто розмовляє?”**, **“Хто сестра і брат?”**, **“Квіткове весілля”** Відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок. Життєствердний пафос віршів	Виразно, осмислено читати загадки, пояснювати способи їх відгадування. Розглядати і коментувати особливості поетичних загадок Л. Глібова, роль у них казкових елементів, гумору, пестливих слів.	Розвиток кмітливості, розумових здібностей людини, пам’яті, творчої уяви, основних прийомів інтелектуальної діяльності. Удосконалення техніки читання на матеріалі байок.

		Л. Глібова. Особливості його поетичної мови. **ТЛ:** акровірш..	Аргументувати алегоричність вірша “Квіткове весілля”.	Розвиток логічного мислення, причинно-наслідкових зв’язків. Формування уявлень про життєствердну силу радісного, піднесеного настрою, викликаного дотепним, доброзичливим жартом. .
	3	**Прислів’я та приказки** Народне уявлення про довколишній світ та його оцінка в прислів’ях і приказках. Краса і мудрість цього жанру усної народної творчості **ТЛ:** прислів’я, приказка.	Називати види прислів’їв і приказок. Розуміти їхню дотепність і мудрість. Вміти відрізняти прислів’я від приказки та пояснювати їх, проектуючи на ситуації сучасного життя. **Вивчити напам’ять:** прислів’я і приказки (20 на вибір).	Розвиток антиципації. Словникова робота з попередження помилкового читання. (тлумачення слів, опора на ілюстрації тощо). Розвиток розумових операцій (порівняння, співставлення, *узагальнення.* аналізу тощо). Формування темпу читання на матеріалі прислів’їв. Формування шанобливого ставлення до кмітливості та мудрості нашого народу.
	2	**ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ НАШОГО НАРОДУ** **Літописні оповіді:** **про заснування Києва**, **про князя Олега**, **про княгиню Ольгу**, **про хрещення Києва князем Володимиром** (подавати на основі “Повісті минулих літ” у переказі В. Близнеця). “Повість минулих літ” – найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Казкові та історичні мотиви літописних сюжетів. Любов руських князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо. **ТЛ:** літопис.	Знати про історичну і літературну пам’ятку “Повість минулих літ”. Розуміти значення давнього літописання для нащадків. Розповідати про легендарного Нестора Літописця. Усвідомлено переказувати оповіді. Аналізувати риси характерів руських князів. Вміти розрізняти казкові та історичні мотиви літописних сюжетів.	Формування уміння ділити текст на частини, давати назву цим частинам, складати план, ставити запитання до кожної з частин, продуктивно переказувати текст. Удосконалення уміння читати складні за структурою слова (збіг приголосних тощо) Активізація словника учня. Виховання любові до своєї землі, історичного минулого свого народу.

	2	**Іван Нечуй-Левицький. “Запорожці”** (фрагмент). Цікава сторінка з біографії митця. Літературна казка про запорожців. Показ письменником лицарства, гуманності, патріотизму, сміливості, відваги запорозьких козаків. Роль художніх засобів у творі (гіперболи та ін.), пейзажу, портрета. **ТЛ:** пейзаж.	Знати про побут, культуру, спосіб життя запорожців. Вміти переказувати зміст твору, знаходити і коментувати описи природи, Запорозької Січі, портрети персонажів. Характеризувати образ Карпа Летючого. Аналізувати напружені ситуації, роздуми запорожців про долю України. Давати власну оцінку лицарським чеснотам запорожців. Розглядати реальне і фантастичне у творі. Пояснювати роль художніх засобів у ньому. Вигадати власну версію закінчення твору або продовження небезпечних пригод хлопця.	Розвиток уміння самостійно мислити, аргументувати власну думку. Формування уміння розрізнювати реальне і фантастичне у творі Формування поняття лицарства і гуманних спонук до сміливих, рішучих вчинків.
	2	**Олександр Олесь** (Кандиба). **“Заспів”**, **“Україна в старовину”**, **“Наші предки — слов’яни”**, **“Початки Києва”**, **“Аскольд і Дір”**, **“Поход на Царгород”**, **“Княгиня Ольга”**, **“Ярослав Мудрий”**, **“Микита Кожум’яка”**. Поезії з книги “Княжа Україна”. Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів давньої України-Руси, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі. **ТЛ:** віршований ритм, драматичний твір і його побудова, гіпербола.	Вміти виразно і усвідомлено читати поезії. Визначати засоби поетичної мови. Розповідати про давньоруських князів. Висловлювати власні міркування про зміст заповіту Ярослава Мудрого і його актуальність сьогодні. Виразно в особах читати драму-казку “Микита Кожум’яка”. Вміти виділяти в ній найнапруженіші епізоди. Розглядати своєрідність побудови драматичного твору. Розуміти зв’язок історичного минулого з сучасністю.	Формування уміння розрізнювати засоби поетичної мови. Розвиток мовленнєвого дихання на матеріалі віршованих творів. Виховання зацікавлення історичним минулим українського народу, шанобливого ставлення до заповітів наших предків.
	4	**РІДНА УКРАЇНА. СВІТ ПРИРОДИ**	Пригадати відомості про Україну часів Т. Шевченка.	Розвиток уміння висловити власні відчуття, емоції.

		Тарас Шевченко. «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...» **С. Васильченко. «В бур'янах»** Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті С.Васильченка). Картини довколишнього світу, природи у поезіях Т.Шевченка − інша, художня реальність, створена уявою митця за допомогою засобів образної мови. **ТЛ:** персоніфікація, ліричний твір.	Уміти розповісти про дитинство поета і його родину. Відтворювати настрої пейзажних поезій, описувати власні відчуття, викликані художнім словом. Виразно читати поезії. Знаходити в них порівняння, персоніфікацію. **Вивчити напам'ять:** «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...».	Розвиток виразного читання на матеріалі поезії. Розвиток уміння порівнювати. Розвиток пам'яті за рахунок вивчення віршів тощо. Виховання почуття прекрасного, усвідомлення етичної насолоди від твору мистецтва, спонукання до оптимістичного, життєствердного погляду на світ.
	2	**Олена Пчілка** (Ольга Косач). **"Сосонка"** Розповідь про письменницю, що творила і для дітей, та її родину. Ідея притягальної, захисної сили рідного дому (дому-фортеці). Сосонка як його символ для хлопчика Івася. Дивовижна пригода з ним. Художні засоби твору, особливість його жанрової побудови. **ТЛ:** оповідання, експозиція.	Знати основні відомості про письменницю та її родину. Вміти розповідати про Івася та його пригоду, складати план твору. Визначати в ньому час і місце дії. Тлумачити назву. Виділяти головних героїв і основну думку (ідею). Вміти коментувати особливості побудови оповідання, поєднання в ньому реального і казкового, висловлювати роздуми про пригоду з хлопчиком.	Розвиток творчих здібностей, удосконалення навичок аналізу художнього тексту. Розширення словникового запасу. Диференціювати реальне і казкове в тексті. Виховання любові до рідного краю, дому.
	3	**Павло Тичина. «Не бував ти у наших краях!», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...»** Коротко про поета і край, де він народився. Майстерне відтворення краси природи, вираження життєрадісності, патріотичних	Виразно і вдумливо читати поезії. Розвивати вміння відчувати поезію, усвідомлювати та висловлювати свої відчуття. Розглядати кольорову палітру віршів. Відтворювати в уяві аналогічні картини природи, спостережені в житті. Вміти висловлювати міркування про способи	Розвиток естетичного смаку, відчуття краси образного слова. Розвиток абстрактного мислення, спостережливості, уміння доводити власну думку.

		почуттів засобами художнього слова. Мелодійність віршів П. Тичини. ТЛ: метафора, епітет..	вираження любові до рідної землі, дискутувати про це. **Вивчити напам'ять:** 1 вірш (на вибір).	
	3	**Євген Гуцало. «Лось», «Зірка», «Чарівники», «Журавлі високі пролітають…»** Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла − наскрізна тема світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні «Лось». Співчуття, милосердя − шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань. Дивовижний світ рідної природи в поезіях митця. **ТЛ:** оповідання.	Розвиток уміння переказувати оповідання, визначати його тему та жанрові особливості, виокремлювати в ньому і пояснювати найбільш вражаючий фрагмент. Характеризувати образи. Давати власну оцінку зображуваному. Вміти міркувати про великий світ природи і людини в ньому, про добро і зло, любов і милосердя і висловити своє ставлення. Вдумливо читати поезії, пояснювати в них художні засоби.	Розвиток умінь будувати короткі власні усні висловлювання Вдосконалення навичок правильної артикуляції звуків в процесі вільної розмови, шляхом здійснення контролю за власною вимовою. . Формування умінь аналізувати негативні та кумедні ситуації, що виникають у процесі шкільного навчання. Формувати уміння порівнювати, співставляти на матеріалі картин зла і добра. Вміння порівнювати художні засоби. Виховання почуття турботи про світ природи і рідних людей як неодмінної риси гуманної, гідної поведінки.
	3	**Григір Тютюнник. "Дивак"** Коротко про письменника. Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів — природи і людини, зображені в оповіданні. Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, вміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олеся як позиція особистості..	Переказувати цікавий епізод із дитинства письменника. Розглядати точність і лаконізм описів природи, їхню роль в оповіданні. Розповідати про особливості характеру Олеся, його обдарованість. Складати план до характеристики цього образу. Висловлювати власні міркування про характер хлопчика і його незвичну поведінку. Пояснювати назву оповідання. Вчитися порівнювати літературного героя із собою. Вміти	Формування умінь аналізувати зміст тексту з метою відокремлення суттєвих відомостей від несуттєвих, робити висновки на основі здійсненого аналізу. Розвиток розумової операції узагальнення на основі співставлення головної думки та теми тексту з його назвою. Розвиток умінь розуміти послідовність подій, що мають місце у творах; визначати причину та наслідок певних явищ з опорою на слухове сприймання мовлення педагога. Виховання любові до природи, прагнення до самореалізації

			написати твір про нього.	
	4	**Микола Вінграновський. «Перша колискова», «Бабунин дощ», «Сама собою річка ця тече...», «Сіроманець»** Поезія − особливий спосіб вираження почуттів людини. Висловлення поетичною мовою любові до дитини і турботи про неї, батьківського заповіту Художні описи природи як вияв патріотичних почуттів автора. Захоплююча і драматична історія про хлопчика й вовка як приклад гармонії людини й природи («Сіроманець»). Гуманізм повісті. Доброта, вигадливість, рішучість Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції.	Розуміти, що таке патріотичне почуття. Виразно і вдумливо читати поезії. Коментувати художні описи природи. Виділяти і пояснювати епітети і порівняння, наявні в поезіях. Формувати власне розуміння поняття “батьківщина”.	Удосконалення уміння переказувати текст. Формування уявлень про патріотизму в житті людини, значення образного слова для висловлення почуттів. Виховання шанобливого ставлення до батьків.
	4 (упродовж року)	**ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ** Ознайомлення з доступними для сприймання й цікавими для п’ятикласників творами письменників-земляків.	Знати про письменників-земляків, їхні твори. Розуміти зміст цих творів. Виразно читати і висловлювати власну думку про них.	Формування інтонаційної забарвленості шляхом виразного читання. Виховання шанобливого ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.
	2	**УРОК-ПІДСУМОК** Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.	Згадати про письменників і твори, що вивчалися упродовж року. Закріплення вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори.	Формування уявлень про значення власної думки і власної позиції як важливих рис характеру особистості.